

VOERENS BLAEDSJE

België – Belgique

PB 3790

12/3795

Nr. 85 — januari, februari, maart 2025

Heem en Natuur Voeren

Lidgeld betalen

Je wordt verzocht je lidmaatschap te hernieuwen door minimaal € 15,- over te maken op bankrekening IBAN BE10 7353 5203 4004 (KREDBEBB).

TIP: Krijg je elk jaar een paar keer een betalingsherinnering van mij? Maak er dan, als je nú gaat overmaken, voor je gemak een jaarlijks terugkerende betaling van in plaats van een éénmalige betaling. Geen schrik: Dat kun je ook altijd weer stopzetten.

De financiële toestand van de vereniging is gezond en stabiel. Daarom hoeven we wederom het lidgeld, dat al jaren gelijk is, niet te verhogen. Al liggen er wel kostenstijgingen op ons te wachten. Voor het *Voerens Blaedsje* genieten we bijvoorbeeld wel een gunstig posttarief, maar dat is nu plots verdubbeld! Ook het drukken van het *Voerens Blaedsje* is weer wat duurder geworden. Gelukkig hebben we de drukkosten voor *d'r Koeënwoof* nog zeer beperkt kunnen houden, maar het is de vraag hoe lang dat is vol te houden. Ondanks dat we proberen zo weinig mogelijk boeken teveel te drukken, hebben we toch nog van verschillende oude nummers wat exemplaren liggen. Wil je graag je serie completeren dan zijn die tegen ledenprijs te krijgen bij het secretariaat: secr@heemennatuurvoeren.be. Van de andere kant kun je, als je van je oude KW's af wilt, die aan de vereniging teruggeven. Misschien is er dan iemand anders die er weer blij mee is.

Interview

Over *d'r Koeënwoof* gesproken, dat kun je beluisteren op de website van Omroep Voeren; doorklikken naar 'terugluisteren' of klik op <https://www.omroepvoeren.be/2024/12/01/rik-palmans-over-dr-koeenwoof-2024/>

Rik Palmans vertelt daar in een kwartier over onze presentatie en inhoud van *d'r Koeënwoof*, de uitreiking van onze wisseltrofee aan Willy Machiels, de lezing over het Bocagelandschap en de vraag naar een permanente opslag van ons archief. Op de site van Omroep Voeren zijn trouwens nog meer boeiende interviews door Jean-Pierre Duijsens, Ann Stassen-Ketelslegers en Roger Duijsens, alle drie ook lid van Heem en Natuur Voeren, te beluisteren.

694	Lidgeld betalen
695	Mooi evenement voor de nieuwe Koeënwoof
696	Het stokpaardje van... Jelle Coops Noormannen in Voeren?
697	Hanen kraaien
698	De Grote Zilverreiger: een spierwitte reus in het veld
699	Tjernobyl 1986 Voerense kinderen leren over traditie van Nagelboom
700	Aziatische hoornaar op klimop 50 jaar geleden: actie Sint-Annakapel
701	Herstel het natuurlijke watersysteem De kasseistroken in de Vitschen: een reactie

Streekverkenning

Vroeger had je de **Gidsencursus** maar die wordt al jaren niet meer ingericht. Zoveel gidsen worden er ook niet meer gevraagd. Toch zal er altijd weer behoefte zijn aan uitgebreide informatie over onze streek, voor nieuwkomers maar ook voor originele bewoners. Met bezoeken ter plaatste kunnen de wetenswaardigheden aanschouwelijk gemaakt worden, zonder te spreken over lessen of examens. Er is nog geen concreet voorstel, maar de behoefte eens peilen kan geen kwaad. Dus bij interesse graag even een mailtje met eventueel specifieke onderwerp naar streekverkenning@heemennatuurvoeren.be

Joep Buysen

Het Voerens Blaedsje is het kwartaalbericht van **Heem en Natuur Voeren**.

Secretariaat: secr@heemennatuurvoeren.be

<https://heemennatuurvoeren.be>

IBAN: BE10 7353 5203 4004 BIC: KREDBEBB

Samenstelling en eindredactie: Rik Palmans, Sint-Pieterstraat 7, 3792 Sint-Pieters-Voeren, rik@heemennatuurvoeren.be

Aan dit Blaedsje werkten mee: Joep Buysen, Chris en Gudrun Coeckelbergh-Poelmans, Jean-Pierre Duijsens, Julien Geelen, Anne van der Linden, Hanne Mengels, Rik Palmans, Rita Plattau, Jos Tuerlinckx, Jettie de Wal.

Afgiftekantoor 3790 Voeren, Erkenningsnummer P 303632

Verantwoordelijke uitgever: Rita Plattau, Ketten 13, 3798 's-Gravenvoeren

Voor € 15,- ben je een jaar lang lid!

Mooi evenement voor de nieuwe Koeënwoof

Op 24 november 2024 werd ons nieuwste jaarboek D'r Koeënwoof nr 45 gepresenteerd aan de leden van Heem en Natuur Voeren, die met 51 personen zorgden voor een succesvolle opkomst in De Voerpoort te Moelingen. Voorzitter Rita Plattau opende onze bijeenkomst, die ook een soort jaarvergadering beoogt te zijn. Joep Buysen volgde met een klein overzicht van onze activiteiten in 2024. Ook werd ons nieuwste bestuurslid aangekondigd: Emiel Lemmens stelde zichzelf even voor en benoemde zijn drijfveren om mee te doen in het bestuur. Onder het genot van koffie en koek was iedereen klaar om een uiteenzetting over het Bocagelandschap te volgen, met dank aan Ann-Sophie Debergh.

Daarna volgde de overhandiging van onze wisselmascotte, een klein *koeënweufke* op een blokje mergel^(*), aan de volgende laureaat. Al eerder ontvingen Elza Vandenabeele, Hans en Fridy Maurer en Julien Geelen deze trofee, waarmee we onze dank willen uitspreken voor hun vaak jarenlange inzet voor Heem en Natuur Voeren. En Julien mocht zijn opvolger aankondigen. Met een anekdotisch verhaal benoemde hij Willy Machiels tot adoptant voor een jaar. Spontaan bracht Willy een dankwoord met enkele belangrijke gebeurtenissen uit de geschiedenis van Moelingen.

Tijdens de pauze was er gelegenheid de kleine tentoonstelling

met een aantal stukken uit het archief van Heem en Natuur Voeren te bezichtigen. Een paar leden hadden wat dingen bij zich om aan ons archief te schenken. Dus ook een oproep aan iedereen om zaken die met Voeren te maken hebben niet weg te gooien maar aan onze vereniging te doneren. Dus geen ouwe koffiemolens, radio's, strijkijzers, enz. maar wel foto's met personen, dorpsgezichten, bidprentjes, oorkondes en Voerense voorwerpen.

Na de pauze was het grote moment eindelijk daar: Rik Palmans overhandigde onder luid applaus aan elke aanwezige auteur zijn bewijsnummer. Inderdaad, geen vrouwelijke auteurs....! (Wie voelt zich geroepen om daar verandering in te brengen?) Vervolgens kregen de aanwezige leden hun eigen exemplaar uitgereikt. De eerste blikken die in D'r Koeënwoof werden geworpen gaven meteen blijk van waardering. Al met al zijn we weer trots op deze prachtige realisatie over onze Voerstreek, die gerust een gewild verzamelaarsobject genoemd kan worden. Maar met een oplage van 200 stuks is ons jaarboek toch nadrukkelijk aanwezig in menige huiskamer. Wij wensen je veel leesplezier!

Joep Buysen

(*) Het beeldje van een hamster is het werk van kunstenaar Ru de Vries (1936-2018). Paul Rutten schonk het aan H&N.

Het stokpaardje van... Jelle Coops

Jelle woont al 22 jaar in Sint Pieters-Voeren en is van begin af aan lid van Heem en Natuur Voeren. Zij moest door de ziekte MS een jaar of drie geleden noodgedwongen stoppen met haar werk in het onderwijs. 'Ik heb meer dan 20 jaar lesgegeven op een basisschool in Eijsden. Wat een heerlijk vak. Je kunt de wereld betekenen voor die kinderen. Vooral de sociaal emotionele kant vond ik boeiend.'

En misschien wel daardoor is ze begonnen met het schrijven van levensverhalen. Of kwam het doordat haar moeder in Culemborg, net toen Jelle thuis kwam te zitten, door iemand werd geïnterviewd voor het optekenen van haar levensverhaal? 'Hoe dan ook', vertelt Jelle, 'een nieuwe passie was geboren. Ik heb schrijven altijd al heel leuk gevonden, kreeg vroeger tieners voor mijn opstellen. Daarnaast praat ik graag met mensen en ga ik het liefst wat dieper op de dingen in. Ik vraag ook naar de lagen eronder. Wie ben je, hoe ben je zo geworden? Hoe heeft jouw geschiedenis je zo gemaakt? Wat is de rode draad in je leven en waarom? Mooi om te zien dat mensen door hun eigen verhaal gebeurtenissen gaan herwaarderen. Hun leven vanuit een ander perspectief gaan bekijken. En ook mooi om te zien dat jouw levensverhaal vaak een geschenk is aan je omgeving. Dierbaren leren je van meer en andere kanten kennen. Dat levert waardering, complimentjes en nieuwe gesprekken op.'

Jelle ziet de mensen die ze interviewt gemiddeld zes tot acht keer, ongeveer twee uur per keer. Daarna volgen vier à vijf maanden van schrijven en redigeren. Jelle: 'En als het verhaal naar tevredenheid is, kan het gedrukt gaan worden. Bijvoorbeeld in boekvorm of als tijdschrift. Soms enkele exemplaren, soms een veelvoud daarvan. Om bij leven te geven of ter nagedachtenis. Ik ben nu bezig aan een achtste levensverhaal en beleef er nog steeds heel veel plezier aan. Zolang mijn handen willen, blijf ik schrijven.'

Speciaal voor leden van Heem en Natuur Voeren en hun vrienden biedt Jelle aan om gratis hun levensverhaal te schrijven. 'Ik vind het té leuk om te doen om er ook nog voor betaald te worden! Ik ben bereikbaar via jellecoops@gmail.com.'

Anne van der Linden

HET STOKPAARDJE VAN... is een rubriek in dit Voerens Blaedsje. Hierin interviewt journaliste en meesterherborist Anne van der Linden mensen die een bijzondere, speciale, opmerkelijke of juist een minder in het oog springende hobby of passie hebben. Ben je lid van Heem en Natuur Voeren en/of Natuurpunt en wil je jouw stokpaardje eens delen in 't Blaedsje, meld je dan aan via anne@heemennatuurvoeren.be.

Noormannen in Voeren?

Charles-Martin Waelbers – Carolus Waelbers als *nom de plume*, als 'meester Waelberske' gekend bij de Voerenaars – was onderwijzer in 's-Gravenvoeren van 1898 tot 1932. Guido Sweron vond in een van de *cahiers* waarin Waelbers zijn teksten (in het Frans) en gedichten (in het Nederlands) noteerde, een verhaal over hoe de Noormannen op het einde van de 9de eeuw huis hadden gehouden in onze contreien. Bij de wetenschappelijke waarde ervan kun je vraagtekens plaatsen, maar het is leuk leesvoer.

De door Guido vertaalde tekst is als pdf-bestand te vinden op onze website, <https://heemennatuurvoeren.be>, onder *Archief*. Guido publiceerde in 2012 een brochure: *Meester Carolus Waelbers vertelt over zijn Voeren — Gedichten en verhalen uit de periode 1900-1940*. Op onze website zijn ook alle nummers te vinden van *Heem*, het heemkundige tijdschrift dat verscheen van 1956 tot 1972, waarin diverse artikels en gedichten van Waelbers zijn gepubliceerd.

Hanen kraaien

Onlangs las ik een gezegde: Als de hennen beginnen te kraaien moet je ze de nek omdraaien. Mijn buurman kan dat zeker beamen.

In de Goede Week besloot buurman Gerard met zijn echtgenote en twee kleinkinderen een bezoekje te brengen aan de ouderwets gezellige Paasmarkt. Ze slenterden langs de sfeervolle kraampjes met streekzuivel; 'Een blokje kaas proeven mevrouw?' Goedkope rollen stof, kleren en ondergoed; 'U mag dat slipje hier passen, mevrouw!'. Exotisch geurig fruit en groenten; 'Tegen deze prei kun je uw fiets parkeren.' Een beetje op de terugweg lag een grote stapel zakken vogelvoerders uitgestald naast kratten en korven met gevogelte. De frieten- en worstenboet kon de geur van het pluimvee niet onderdrukken.

Op ooghoogte voor de passerende kleine kinderen, onder een warme roze gloeilamp, in een kartonnen doos met schavelingen, piepten uitnodigend tientallen kleine gele eendagskuikens. De twee kleinkinderen hoorden sirenenzang en konden niet weerstaan om die attractie te aanschouwen. Bingo voor de marktkramer! Het hart van buurman opa Gerard smolt. Misschien twee vliegen in een klap, dacht hij: Ik kan hier onze twee schattige kleinkinderen blij maken en ik kan mijn drie resterende oude legkippen met verdiend pensioen sturen. Hij vroeg de *marchang* een gunstprijs voor een lot van tien donzige kuikens. Hierop dong hij nog enkele euro af. Op de markt moet je *commerse*. De kramer deed er nog twee eendagskuikentjes extra bij.

'Meneer, vergeet niet..., goed verzorgen, drinken en eten... hier, zakje start- en opfokkruidel, acht euro.'

Thuisgekomen werd de doos met twaalf kuikentjes kort tegen de verwarmingsradiator geschoven. De kleinkinderen mochten er elk om de beurt, voorzichtig eentje in hun kleine handjes nemen. Tot er eentje een strontje deponeerde... Gedurende het ganse paasverlof hebben wij die twee kinderen niet buiten zien spelen.

Na enkele dagen verhuisde de veestapel eerst naar de veranda en tegen Pinksteren naar buiten in het ondertussen gerenoveerde steenmarter-proof kippenhok bij de drie oude nany-kippen.

Als goede buur kon ik mijn agrarische kennis en belangstelling

niet onderdrukken en vroeg ik regelmatig geïnteresseerd hoe het gesteld was met de 'paaskuikens'. Kuikens worden poeljen en poeljen worden omstreeks 20-21 weken legrijpe kippen.

Als het enigszins kan, als de weersomstandigheden het toelaten, slapen mijn echtgenote en ik met open vensters. In de vroege ochtend horen we de vinken, mezen en roodborstjes uit volle borst hun lied zingen. Het ochtendkoor.

Tot er een stoorzender opdook. Ik moest niet naar de Birdnet-app grijpen om het ongewone vogelgeluid te herkennen. Het was een zacht kukelekuutje. De volgende ochtenden herhaalde zich dit wat gedurfter, wat luider, wat zelfzekerder en in repeat modus tot er uit eigen rangen een voorzichtig kukelekuu antwoord kwam.

Over de tuinafscheiding heen vroeg ik buurman met een gemeende belangstelling of 'ze' nog niet aan de leg waren en of hij ze al legkorrel gaf. 'Nou ja, ze krijgen mooie rode kammen en roze oorlellen, maar ze leggen tot nog toe enkel van die kromme mini-eitjes... je weet wel.'

Vorzichtig opperde ik dat het ochtendgekukel voor mij een genderboodschap was. Buurman reageerde als hoorde hij het orakel van Delphi dat een sombere toekomst voorspelde. 'Die marktkramer heeft mij verzekerd dat het een legras was', opperde hij. Ik moest even denken aan mijn ontgoocheling toen mijn moeder de ware aard van de *paosjhoon* verklaarde. Ik heb hem even ingewijd in pluimvee-kunde, over vleeskippen en legkippen, over moederdieren, broedeieren en kuikens van beider geslacht. Bij de legrassen zijn enkel de kippen gewenst. De haantjes zijn *persona non grata* en worden in de broerij als eendagskuikens door Japanse experts gesekst, met andere woorden: uitgerangeerd.

Rond Pasen krijgen die haantjes van legrassen op de markt, als onrendabel ongewenst bijproduct, nog een tijdelijke nevenfunctie die hen redt van een wisse dood door vergassing. Het begon bij buurman Gerard helder te worden: 'Het zijn kuikentjes van een legras maar van het mannelijke geslacht en dus geen legkippen'.

Omdat het gezegde 'Als de hennen beginnen te kraaien moet je ze de nek omdraaien' voor de burens helder werd, vroeg de buurvrouw op een dag mij of ik bereid was om haar te helpen bij een moeilijke klus. Ze hadden besloten de tien resterende paashaantjes te slachten. Ze

vroeg mij of ik het *zessel*, het kapmes wilde hanteren. Zij gaf mij de haantjes aan, ik legde ze op de kapblok en decapiteerde.

Als dank voor burenhulp kregen we 's anderdaags een 'bloot' haantje met minimale borst en billen. Ik neem aan dat hun kinderen en andere familieleden ook een pakketje hebben gekregen. Wij hebben goede burens!

Julien Geelen

Foto: ThePoultrySite.com

De Grote Zilverreiger: een spierwitte reus in het veld

Grote Zilverreigers komen oorspronkelijk uit Zuidoost-Europa, maar door de opwarming van het klimaat verspreiden ze zich noordwaarts. Ze broeden in kolonies, meestal in grote rietmoerassen. Ook in Nederland broeden ze (sinds 2014) en ondertussen zijn er ruim 500 broedparen. Broedgevallen in België zullen ook nog wel volgen, recent was er al een broedgeval in Noord-Limburg.

In Voeren is de oudste melding van 2008 en 2009, met telkens één waarneming. Nadien werden er steeds meer Grote Zilverreigers gemeld en ook de groepjes werden groter. In 2018 waren er 16 meldingen met een maximum van 10 ex. Het aantal waarnemingen loopt dan nog op tot op vandaag, waarbij de grootste groep meestal 9 tot 11 vogels bedraagt. Zo ook in 2023 met 26 waarnemingen met als maximum 11ex op 16.09.2023 in Moelingen. Zelfs voor 2024 zijn er al 40 meldingen (tot en met 02.12.2024) met max. 9 ex. op 20.02.2024 Moelingen. Voorlopig lijken de aantallen niet verder toe te nemen.

De Grote Zilverreiger is **nu** bij ons te zien in Voeren, want het is een doortrekker en wintergast van midden september tot midden maart (uitzonderlijk tot ver in april). De eerste vogels worden in Voeren meestal opgemerkt vanaf midden september. De vroegste waarneming was een overvliegende vogel op 6 september in Moelingen. De soort is erg mobiel én flexibel. Bij verder aanhoudende koude zullen de vogels meer zuidwaarts doortrekken omdat voedsel hier dan moeilijker te vinden is.

De Blauwe Reiger (LINKS op de foto) is onder de buitenmensen wel gekend. Maar deze is helemaal niet blauw, eerder grijs met wat lichtere tinten aan de voorzijde. De Grote Zilverreiger (RECHTS op de foto) is volledig wit en ook opvallend zijn de gele snavel en volledig zwarte poten. Door zijn slank voorkomen en lange, dunne hals lijkt hij nog groter en indrukwekkender dan de Blauwe Reiger.

Muizen en mollen op het menu

De jachtmethode van de Grote Zilverreiger is heel simpel: meestal langzaam stappend door het terrein of door het water. Om dan snel uit te halen en de prooi te spiesen. In Voeren wordt vooral gejaagd in hooiland, weiland en ook op akkerland. De prooien zijn dan vooral muizen, mollen en ander klein gedierte. Aan de waterkant wordt bij ons weinig gejaagd, dus vis pakt hij in Voeren zelden (in tegenstelling tot de Blauwe reiger).

De Grote Zilverreiger is één van de gemakkelijkste vogels om waar te nemen. Van ver valt de grote, witte gestalte op in een akker of weiland, dikwijls zelfs in de buurt van een doorgangsweg. Zowat overal in de open gebieden kan je een Grote Zilverreiger spotten. De beste plaatsen, waar dikwijls verschillende vogels foerageren zijn de weilanden en akkers: langs de Berwijn tussen Moelingen en Berneau, tussen Mabroek en

Merckhof in Remersdaal en op het plateau in de omgeving van Magis (Sint-Pieters-Voeren).

In de 18de en 19de eeuw werden zilverreigers nog veel bejaagd omwille van de mooie nekveren, die gebruikt werden voor het versieren van hoeden. Een *aigrette* (Frans voor Zilverreiger) is nog altijd een uitwaaierend sieraad dat op tulband, hoed of pruik gedragen wordt.

Chris en Gudrun
Coeckelbergh-Poelmans

© CCnatuurfotografie · Chris Coeckelbergh

Reigers hebben in de vlucht een ingetrokken s-vormige hals – dit in tegenstelling tot ooievaars en kraanvogels die met gestrekte hals vliegen.

Tjernobyl 1986

Ja, zo lang is het al geleden dat er door de Russische kernramp grote hoeveelheden radioactief cesium-137 en strontium-90 het luchtruim in werden geblazen. Spijtig genoeg zijn deze gevaarlijke goedjes niet daarboven gebleven, maar zijn ze, samen met de neerslag, onze bodem komen bezoedelen. Nog steeds worden plaatselijk veel te hoge waarden gemeten, en spijtig genoeg is er dus ook nog altijd absorptie door planten, bomen en vanzelfsprekend ook door paddenstoelen. Gelukkig absorberen niet alle paddenstoelen in dezelfde mate deze te mijden stoffen. De hertentruffel echter is een kampioen in het opslaan van dit 'Russisch afval'.

Maar hertentruffels, die eten we toch niet? Neen, maar voor everzwijnen zijn ze een ware lekkernij. In Beieren wordt daarom zeer streng gecontroleerd op vlees van geschoten evers, en met de regelmaat van een klok worden veel te hoge waarden gemeten van cesium-137 in dit evervlees, dat dan vanzelfsprekend wordt afgekeurd voor consumptie.

Een veel voorkomende en gezochte boleet in onze streken is de kastanjeboleet, en laat dit nu juist een rasechte 'zuigmachine' zijn voor deze radioactieve vervuiling. Matig zijn bij het nuttigen van deze wilde zwammen is dan ook de boodschap. Maar heel geruststellend klinkt dit toch allemaal niet. Voorzichtigheid blijft dus steeds geboden bij het verzamelen van wilde paddenstoelen, in zoverre de wet het dan al toelaat om zelf te plukken. Deze wetten kunnen plaatselijk zeer verschillend zijn en toegepast worden. Ook de giftigheid van bepaalde soorten mogen we zeker niet uit het oog verliezen bij het plukken in het bos. Ruw geschat kan men stellen dat er van de grote paddenstoelen in Centraal Europa zo'n 150 soorten giftig zijn, waarvan een tiental zelfs dodelijk giftig. Van de overige paddenstoelen hebben de meeste soorten zelfs geen culinaire waarde.

Maar dat smaken verschillend kunnen zijn weten we al langer dan van gisteren. Zo groeien er in onze bossen, in de late herfst, de nevelzwammen. (Zie foto.) Grote, stevige, lichtgrijze paddenstoelen, meestal in heksenkringen groeiend, en dus een dankbare soort om te verzamelen. Alhoewel hij eetbaar schijnt te zijn, laten de meeste *mycofagen* hem toch liever

maar met rust, want bij het bakken verspreidt hij een penetrante en onwelriekende geur in de keuken en omliggende vertrekken. Ooit werd hij als dodelijk omschreven, omdat er mensen uit het raam zouden gesprongen zijn om aan deze ergerlijke 'stank' te ontsnappen – maar dit verhaaltje is hoogstwaarschijnlijk sterk overdreven.

De zwart-groene melkzwam wordt in bepaalde Duitse regio's 'moordzwam' genoemd. De zeer scherpe melk van deze zwam is namelijk giftig. En toch wordt hij in sommige Oostbloklanden gebruikt voor consumptie. Meer zelfs, hij wordt er industrieel verwerkt. Na een pekkelbehandeling zou hij eetbaar en zelfs lekker zijn. Maar in deze landen gebruikt men wel meer producten waar wij in het Westen onze neus voor ophalen. Misschien wel uit noodzaak.

Wil je echt op veilig spelen, koop dan gekweekte paddenstoelen in onze warenhuizen. Geen radioactiviteit en geen giftige stoffen, maar wel lekker en gezond. En van lekker gesproken, een Fransman zei ooit: 'Als je een dode een cantharel in de mond stopt, zal hij zeker weer levend worden.' Voor dit experiment wil ik me later wel kandidaat stellen. Het moest maar eens waar zijn ...

Jos Tuerlinckx

Voerense kinderen leren over traditie van Nagelboom en planten er zelf eentje

Onder de noemer *Speeldernis* organiseert een werkgroep elke maand een middag vol buitenactiviteiten voor kinderen. Zo maakten de kinderen al nestkastjes en vetbollen voor vogels.

Ook werd er een nieuwe Nagelboom geplant. De Nagelboom is misschien wel de beroemdste boom van Voeren. Die vertaalt het verhaal van de inmiddels afgestorven paardenkastanje die in een holle weg in 's-Gravenvoeren stond. Plantendokter Willy Duijsens nam in 2018 een stek van de boom en zorgde voor deze nazaat.

'Een mix van een boeiend historisch verhaal en de kennis van de natuur. Dat wil ik meegeven aan de jonge generatie', zegt Willy, die geboren en getogen is in Moelingen. Als plantendokter is hij al meer dan 50 jaar actief in de wereld van planten en bomen. 'Het is belangrijk dat de kinderen zelf ontdekken hoe ze moeten planten en hoe ze een boom goed kunnen verzorgen zodat ze er letterlijk de vruchten van kunnen plukken.'

Net om de vele vruchten werd de paardenkastanje – ook wel wilde kastanje genoemd – eeuwen geleden massaal aangeplant in West-Europa. 'Hij draagt veel meer kastanjes dan een tamme kastanje', legt Willy uit. 'Daarom werden destijds dieren zoals paarden, varkens en geiten met de kastanjes gevoerd.'

De monumentale moederboom werd in 2015 vanuit Vlaanderen genomineerd als Europese boom van het jaar. Het verhaal is dat mensen met een pijntje een spijker (in het dialect nagel) langs de wonde of gevoelige tand wreven en vervolgens in de stam van de boom klopten. 'We hebben gesmeden spijkers aangetroffen en aan de hand van de kenmerken kunnen we stellen dat de boom meer dan een eeuw oud was', zegt Willy. 'Paardenkastanjes worden gemiddeld niet ouder dan 250 jaar, dus ook deze boom was op leeftijd en is daarbij levenslang gemarteld.'

Na het verhaal van Willy gingen de kinderen zelf aan de slag met het planten in de buurt van de moederboom. Zo leerden ze dat een plantgat vierkant moet zijn zodat de wortels niet in een cirkel blijven draaien, maar een weg in de bodem zoeken. Wanneer de jonge boom stevig in de bodem staat, spreekt Willy met de kinderen af om deze boom wel Nagelboom te noemen, maar de spijkers voortaan in een plankje te kloppen.

Jean-Pierre Duijsens

Aziatische hoornaar op klimop

Klimop bloeit in september en oktober en is daarom een belangrijke nectarbron voor insecten die daar in die tijd van het jaar nog naar op zoek moeten gaan. Op een zonnige dag zoemen er dan ook tientallen wespen, zweefvliegen en bijen om de struik die over een muurtje in mijn voortuin leunt.

Dit jaar bleken daar opvallend veel Aziatische hoornaars bij te zitten. Hun nest bevond zich een goede honderd meter verder, in een Canada-populier langs de Voer – maar zo hoog dat het voor de brandweer onbereikbaar was.

Dat we deze exoot nog kwijt zullen raken is stilaan een illusie geworden. Als predator van honingbijen is hij nochtans hoogst ongewenst. En over de gevolgen voor de wilde bijensoorten weten we nog helemaal niets. De komende jaren zullen zeker nog in het teken van een maximale bestrijding staan maar of die succes zullen kennen is maar de vraag. Ik vroeg me af, toen ik zag hoe makkelijk de hoornaars te benaderen zijn, of het mogelijk is om ze een pakketje met gif naar hun nest te laten meenemen. Gewoon een tabletje op hun rug plakken. Zou iemand al hebben nagedacht over die aanpak?

Rik Palmans

50 jaar geleden: actie Sint-Annakapel

Dat Emiel Lemmens het bestuur van Heen men Natuur Voeren heeft vervoegd, was aanleiding om even in mijn foto-archief te duiken. Daar vond ik onderstaande foto uit 1975 in terug: Emiel staat helemaal links. Op de foto zijn verder te herkennen: Jean François, Michel Willems, ?, Jean-Claude Collings, Georges Broers en Jos Gaens. De locatie is de Sint-Annakapel in Sint-Pieters-Voeren.

Van de Stichting Leefmilieu, gepatroneerd door wat toen nog de Kredietbank (nu KBC) heette, had de Provinciale School een subsidie van 11.500 BEF gekregen om de omgeving ervan op te ruimen en te beplanten. Die was verloederd tot een sluikestort met tuin- en ander afval.

Het werk werd uitgevoerd door leerlingen van de school, maar ook Jean-Marie Halleux kwam ons helpen met de grijper op zijn tractor.

Landschapsarchitect Pierre Cranshof had een ontwerp getekend voor de beplanting. Voor de uitvoering daarvan moesten we wachten tot het najaar van 1975. In het voorjaar van 1976 kreeg het ter-

rein nog een onderhoudsbeurt. Maar toen brak een van de warmste en droogste zomers ooit aan. Al onze plantjes gingen dood...

Vele jaren later is de kapel zelf gerenoveerd en is het erbij aansluitende perceel bij de tuin van de burens vervoegd, zodat alles er nu toch heel netjes bijligt.

Rik Palmans

Herstel het natuurlijke watersysteem: oplossingen voor een veerkrachtige vallei

Water is de bron van al het leven. Toch zorgt de huidige klimaat-onzekerheid steeds vaker voor periodes van extreme regenval of langdurige droogte, met ingrijpende gevolgen voor mens en natuur. Eeuwenlang hebben we het landschap aangepast in functie van onze welvaart, maar hierdoor zijn onze valleien kwetsbaarder geworden voor klimaatschokken. Het goede nieuws? Het is nog niet te laat om het tij te keren en de natuurlijke balans te herstellen.

Het probleem

Helaas zullen we in de toekomst steeds vaker te maken krijgen met extreme weersomstandigheden als gevolg van de klimaatverandering. Bij hevige regenbuien slaagt ons landschap er niet in om water langer vast te houden. Door snelle afvoer naar de vallei en uiteindelijk de zee, wordt er onvoldoende water ondergronds opgeslagen om droge periodes te overbruggen en het grondwater aan te vullen. Tegelijkertijd veroorzaakt deze versnelde afvoer tijdens zware regenval overstromingen in de valleien, met alle gevolgen van dien. Ook de biodiversiteit heeft te lijden onder de klimaatverandering.

Om de klimaatproblematiek aan te pakken, is het essentieel om verder te kijken dan enkel de laaggelegen gebieden waar knelpunten zich voordoen. In een goed functionerend valleisysteem is alles met elkaar verbonden. Het is juist op de plateaus en hellingen dat we met gepaste maatregelen problemen meer stroomafwaarts kunnen voorkomen of verminderen.

Oplossingen: nature-based solutions

Een veelbelovende aanpak om het natuurlijke valleisysteem te herstellen is het toepassen van 'nature-based solutions'. Een concreet voorbeeld hiervan zijn *swales* of greppel-bermstructuren, zoals die momenteel worden aangelegd door het landschapspark Grenzeloos Bocageland in Teuven en in Mabroek en de Reesberg in Remersdaal (foto hiernaast).

Swales zijn greppels die exact op de hoogtelijnen van een helling worden gegraven. De uitgegraven aarde wordt aan de laagste kant van de greppel gelegd en vervolgens beplant. Dit zorgt ervoor dat het afstromende water in de greppel wordt opgevangen en in de bodem kan infiltreren. Dat is goed voor de lokale waterhuishouding (bijvoorbeeld in drogere periodes), want door deze infiltratie wordt de grondwaterstand aangevuld. Bovendien neemt de hoeveelheid afstromend regenwater af en verkleint de impact van overstromingen in lager gelegen gebieden.

Meer dan waterbeheer

De aanleg van *swales* biedt ook kansen om ecologische en landschappelijke waarden te verbeteren. Met het Landschapspark Grenzeloos Bocageland kijken we steeds hoe we extra voordelen kunnen bewerkstelligen. Zo kan de aanleg van *swales* bijvoorbeeld gecombineerd worden met het aanplanten van bomen, houtkanten en het creëren van poelen. Dit versterkt de lokale biodiversiteit en zorgt ervoor dat grote natuurkernen met elkaar verbonden worden. Hagen, houtkanten en bomen zijn de perfecte stapstenen en verbindingen in open gebieden voor flora en fauna. Bovendien herstellen we zo de streekidentiteit en krijgen we een mooier landschap, waar inwoners en recreanten vervolgens volop van kunnen genieten.

Conclusie

Klimaatverandering stelt ons voor grote uitdagingen, maar door het herstellen van het natuurlijke valleisysteem kunnen we zowel wateroverlast als droogte beter beheersen. Het team van het Landschapspark Grenzeloos Bocageland werkt samen met streekbewoners, overheden en andere organisaties aan natuurlijke oplossingen op landschapsschaal, want die kunnen een verschil maken. Samen bouwen we aan een veerkrachtig landschap dat niet alleen bestand is tegen klimaatschokken, maar ook floreert in biodiversiteit en schoonheid.

Hanne Mengels

Meer weten of heb je zelf interesse om mee te werken aan een veerkrachtig landschap? Contacteer dan Christel Cornelissen, regiocoördinator van het landschapspark voor Voeren via Christel@bocageland-paysdubocage.org

Kijk ook wat je zelf kunt doen in de brochure *Valleien in balans*: <https://rlhv.app.box.com/s/anp9eg5bg7i2iu8xae99n9ycht7mqe>

of kijk naar het filmpje:

<https://youtu.be/U78F5ZsRT18>.

Kasseistroken in de Vitschen

In het vorige nummer vroegen we of iemand meer wist over de kasseistroken die in de Vitschen waren ontdekt. Elza Vandenabeele herinnerde zich dat haar man vertelde dat bij de mobilisatie in 1940 op alle wegen naar de grens dergelijke stroken werden aangelegd. De veronderstelling dat ze tóch een militaire betekenis hadden met het oog op een verwachte inval van het Duitse leger, blijft dus over-eind.